

Pataki Éva

FÉRFIKÉPMÁS

Pataki Éva

FÉRFIKÉPMÁS

regény

ATHENAEUM

© Pataki Éva, 2019

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Tel.: 1-235-5030
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado
athenaeumkiado2012@gmail.com

ISBN 978 963 293 861 5

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámin
Felelős szerkesztő: Besze Barbara
Szerkesztette: Filippov Gábor
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Borító: Földi Andrea
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, 2019-ben
A Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős vezető: Erdős Tamás vezérigazgató
Telefon: 66/887-400

„A nemes vad terítékre került,
a hazafiaknak viribus unitis*
sikerült elpusztítaniok
egy ritka nemzeti értéket.”

Herczeg Ferenc: *A gótikus ház*

* egyesült erővel

PROLÓGUS

LONDON, 1898. január

A férfi úgy találta, hogy szülővárosa nem sokat változott. Sodródott az Oxford Streeten hullámzó tömeggel, nem a saját ritmusában ment, átvette a City fontoskodó üzletembereinek és az áruházakból kitóduló, csomagokkal megpakolt népeknek a tempóját; úti célja nem volt, dolga semmi, csak egy kis hotelszobája a Sohóban, némi pénze és temérdek ideje. Választékosan öltözött, galambszürke öltönyét a budapesti Váci utcában varrták, a kabátját Milánóban, különleges, finom bőrcipőjét Firenzében vásárolta, a svájci ezüst cigarettatárcát, amelyből rövid, egyiptomi cigarettáját elővette, apja ajándékozta neki a huszadik születésnapjára. A szelence belső oldalára a következő intelmet vészték: *Amici, diem perdidit*. Az idézet Titus császártól eredt, ő intette ekképp magát: *Barátaim, elvesztegettem ezt a napot*, ha egyetlen nap is eltelt valaminő hasznos vagy jó cselekedet híján; ezt várta Pulszky Ferenc is Károly fiától, aki akkor még, húszévesen, ígéretes fiatalemberként az atyai nyomvonalon haladt.

Márpedig az öreg Pulszky eszmélése óta minden napját hasznosan töltötte, s ha épp nem keverte a

nagypolitika kártyáit, ontotta újságcikkeit, tanulmányozta Európa műkincseit, akkor szanszkritul tanult, tudományos műveket írt, múzeumot alapított vagy gyermeket nemzett, szám szerint hetet. Amikor utazgatott, akkor sem pihent vagy szórakozott, akkor is tanult, tapasztalatot szerzett, vizsgálódott, s mindezekről cikkekben, esszéikben számot is adott. Károly, akit a családban mindenki Charlie-nak hívott, mivel Angolországban látta meg a napvilágot, késői utódként következett a gyermekek sorában. A „Charlie” nevet vitte magával minden-hová; Firenzébe, amit az apja után ő még Flórenc-nek hívott, majd a bécsi és a lipcsei egyetemre, így szólították őt később az országgyűlésben, Európa galériáiban, műkereskedéseiben, múzeumaiban és nyilvánosházaiban. Húszévesen, amikor az ezüsttel futtatott szelencét kapta, épp híven teljesítette az atyai elvárásokat, Lipcsében megvédte doktori dolgozatát, az idősebb Pulszky által alapított Iparművészeti Múzeumba új víziókkal érkező igazgatóként és lelkiismeretes lajstromozóként nem vesztegetett el egyetlen napot sem. Ahogy a szelencét felpattintva pillantása a latin szállóigére esett, keserűen elmosolyodott; mostani életében egyetlen nap sem telt úgy el, hogy bármi hasznosat vagy jót cselekedett volna. S noha apja már nem élt, mégis az a kellemetlen érzése támadt, hogy figyeli őt, rosszallóan összevonja szemöldökét, és kelleetlenül krákog. A londoni menekülést apja már nem érte meg, de a bukást, a szégyent igen.

Charlie megütögette a cigaretta végét, rágyújtott. Ekkor ugyan már a negyvenes éveit taposta, de még őrizte karcsú alakját, fényes, barna haja hibátlanul nyírva, és a különös sápadtság csak emelte az előkelő megjelenést. Néhány hónapja érkezett szülővárosába; igaz, soha nem fűzte bensőséges kapcsolat Londonhoz, csupán élete első hat évét töltötte a Brit Birodalom fővárosában, vonzalmai más városokhoz kötődtek. Ám élete során többször is visszatért, az utóbbi években a műtárgyak hajszolása során gyakran ejtette útba Londont.

De ezúttal nem járta izgatottan a műkereskedőket, nem találkozott kollégáival, sem műgyűjtő és műtörténész ismerőseivel, sem Mr. Collingwooddal, régi barátjával, az angol National Gallery európai hírű szakértőjével. Igyekezett távol tartani magát tőlük. A képtárakat is kerülni akarta, de majd minden második nap mégis valamelyik jól ismert múzeumban kötött ki, a South Kensington Múzeumban, a British Museumban, és néha a National Gallerybe is betért. A gazdag reneszánsz gyűjteményt magáénak tudó South Kensingtonban időzött a legtöbbit, bár nem járta szisztematikusan végig az épületet – miért is tette volna, hiszen a fejében volt minden –, csak gázolt át a termeken, pillantást sem vetett a bútorokra, szőnyegekre, ékszerekre, a világ valamennyi csücskéből összehordott iparművészeti és műkincsekre, meg sem állt a képtárig. Itt lassított, lehorgonyzott egy-egy kép vagy szobor előtt, nézte, beszívta a jól ismert színeket és formákat, Botticel-

li, Raffaello, Perugino és az olasz reneszánsz többi mesterműve visszarepítette a tájba, ahol otthon volt, a nyelvbe, amely az anyanyelvévé lett, az évszázadba, ahová mindig vágyott.

A British Museum az apja terepe volt. Ide vitte magával kisfiú korában többször is őt és a testvéreit, de gyakran el is feledkezett róluk, elmerült valamilyik titokzatos gemmájának szanszkrit feliratában; apját ekkoriban teljesen magukkal ragadták az antik vésett kövek, még szanszkrit nyelvórákat is vett, s miközben a múzeum régészével konzultált, a gyerekei az egyiptomi óriásszobrok között rohangáltak. Elöl futott a kipirosodott arcú Charlie és Gyszi, mögöttük a nénjük, Polyxéna. Legidősebb nővérük, Harriet, az apja kedvence igyekezett összeterelni és csendre inteni őket, mindhiába. Ám ahogy az apjuk felbukkant szigorú, feddő arccal, a gyerekek máris megjuhászodtak, és szófogadóan hallgatták apjuk végeérhetetlen, okulásukat szolgáló kiselőadásait, melyeket mindannyiszor elismételt, ha London legfőbb múzeumába vitte a fiatal Pulszkyakat. Ezek egyike, amely mindörökre megmaradt Charlie emlékezetében, arról szólt, hogy a görög művészetre nézve a British Museum kincsei felülmúlják a világ valamennyi gyűjteményét. Itt van először is lord Elgin híres szerzeménye Athénból, a Parthenon domborművei, melyeknél dicsőbbet emberi kéz soha nem alkotott. Mire idáig ért, mindig történt valami rakoncátlanság, Charlie megbökte Gyulát, Gyula bokán rúgta az öccsét, de apjuk csak folytatta: midőn lord Elgin megvételtre felajánlotta kincseit az

angol nemzetnek, a parlament bizottságot nevezett ki. Ez a lord Elgin-történet azután – jóval később – kezére játszott Charlie-nak, amikor ő előszobázott Csáky Albin miniszter úrnál, amikor ő követelte, hogy különítsenek el bizonyos összeget eredeti műkincsek vásárlására, nevezzenek ki szakértőket, akik képesek felbecsülni egy-egy műtárgy valódi értékét; ilyenkor többször hivatkozott a lordra és magára a felülmúlhatatlan British Museumra. Az egyiptomi szobrok között Charlie-t megcsalta felajzott képzelete, hallani vélte Gyula gyerekhangját: „Charlie! Itt vagyok!” Máskor meg mintha az apját látta volna egy tárló fölé hajolni, impozáns alakja, félhosszúra növesztett művészhaja – talán Liszt Ferentől vette – szinte tapinthatónak tűnt, ahogy a koncentrációtól feszült, szép arca is. Menekült ilyenkor Charlie a Britishből, folytatta céltalan bolyongását a kellemetlen szélben.

A múzeumnak helyt adó Bloomsbury negyed régebben kedvére volt parkjaival, viktoriánus épületeivel, művészkolóniáival, az elmúlt években számos sikeres képvásárlást is lebonyolított az itteni műkereskedőknél, de ezúttal ötletszerűen bolyongott, ő is csak egy volt a turisták tömegéből. Nem akart ismerősökbe botlani, így inkább lovat bérelt, és elvegyült a Hyde park lovasai között, ám kedvenc sportja sem hozott enyhülést, a disztíngvált úrlovasok mellett nem illett vágatni, a poroszkálás pedig kevés volt Charlie nyugtalan vérmérsékletének, zaklatott idegállapotának. Néha beült egy-egy színházi előadásra, de annyira fájt neki, hogy többé nem

nézheti Emmát szokott helyéről, a Nemzeti Színház színpadának oldalsó takarásából – ahova az ügyelő mindig beengedte –, nem gyönyörködhet már soha felesége izgalmas drámai tehetségében és rendkívüli szépségében, nem figyelheti a tulajdonos büszke tekintetével, hogy az első hetek után inkább messziről elkerülte az egyébként gazdag londoni színházi kínálatot.

Sok előkelő háznál látták volna szívesen, kiváló barátok fogadták volna tárt karokkal, ha nem akart volna mindenáron észrevétlen maradni; azt kívánta, nyelje el London, ez a hatalmas Moloch, borítsa be, takarja el örökre a kutakodó szemek elől. Jól ismerte a várost, az éttermeket és a színházakat, a kocsmákat és a bordélyházakat, de legfőképp az aukciós házakat, a műkereskedőket, a könyvtárakat és a múzeumokat. Londonba érkezve első dolga volt, hogy leadja névjegyét egykori üzlettársainál, múzeumi és galériás ismerőseinél és pár magyar emigráns családnál is, de hamarosan rájött, óriási hibát követett el. Két vacsora és egy délutáni teameghívás után kiderült, még jó szándékú ismerőseivel is teljesen reménytelen megértetni az otthon kialakult helyzetet, a rágalmak és hazugságok ördögi szövevényét, amely pókhálóként fonta körbe: bárhogy próbált is szabadulni, egyre jobban belegabalyodott a szégyenbe, mentegetőzni sem ereje, sem kedve nem maradt, már csak azért sem, mert ő is vétkesnek érezte magát. Az elmúlt hónapok alatt szinte felzabálta bensőjét a szorongás, a szégyen és

az önvád, a londoni menekülés sem hozta el a remélt enyhülést; értelmetlennek és céltalannak bizonyult. A híre megelőzte, az ítéletet már meghozták, így gyorsan kijelentkezett megszokott Park Lane-i hoteljéből, lemondta a meghívásokat, és egy kis garniszállóban vett ki szobát a rossz hírű, sűrűn lakott Soho mélyén. Egyetlen ember ismerte új tartózkodási helyét: Mr. Collingwood, a londoni Nemzeti Képtár műtörténeti szakértője, aki éppen Itáliába készült, mivel tudomására jutott, hogy ismeretlen Fra Angelico-freskók bukkantak elő Sienában.

Az utazás előtti estét együtt töltötték Collingwood klubjában, ahol véres bélszint fogyasztottak vajas krumplival, majd pudingot; az utóbbi fogást Charlie kihagyta, a húst is épp csak megpiszkálta, de a krumpli jólesett remegő gyomrának – hetek, sőt hónapok óta nem volt képes ilyen jóízűen enni. A vacsorához bort ittak, utána pedig konyakot. A klub egyik különszobájában szolgálták fel nekik a fogásokat, ahol senki nem zavarta őket, a kandallóban lobogott a tűz, a falakat végig könyvek borították; köztük volt Charlie egy iparművészeti szakmunkája is, angol fordításban. Fra Angelico említése megtette a hatását, Charlie képtelen volt visszatartani izalmát. „Ha ez valóban Fra Angelico... De már hányszor csalódtunk!”

„Van köztük egy *Angyali üdvözlés*. Giovanotti professzor szerint minden kétséget kizáróan Fra Angelico. A zománccfényű színek, a kompozíció, a toszkán táj... De hát látni kell. Kísérj el, Charlie!

Dolgozz nekem!” – javasolta Mr. Collingwood magyar kollégájának, akinek a szakértelmét nagyra tartotta, annál is inkább, mert fürgeségével és ravaszságával éppen az átok Charlie halászott el az orra elől nem egy remekművet a múltban. Pulszky Károlyt Mr. Collingwood is Charlie-nak hívta, akárcsak képviselőtársai a magyar országgyűlésben és a Nemzeti Casinóban, miniszterek és államtitkárok, a testvérei, az apja vagy a felesége. Charlie ekkor egyetlen, de csak egyetlen pillanatra elgyöngült. *Itália... Fra Angelico... Toscana...* De azután rögtön el is vetette a felvillanó ábrándot. Ő már jó ideje nem magánzóként vagy alkalmazottként dolgozott, hanem mint a budapesti Országos Képtár igazgatója, a magyar szépművészeti gyűjtemény gyarapítója, ekként ismerték és tisztelték szerte Európában. Hogyan is mutatkozhatna bukott, megszegyenített, hivatalától megfosztott csavargóként azok előtt, akik nem is olyan rég még versengtek kegyeiért, hajlongtak előtte, türelmesen vártak a sorukra, hogy megtekintse a gyűjteményüket, vagy együtt vacsorázzon velük. Rágyújtott egy rövid egyiptomi cigarettára, és mosolyogva elhárította az ajánlatot.

Mr. Collingwood némileg értetlenül állt a kollégáját ért rágalmak és a bekövetkezett katasztrófa előtt. Ő tökéletesen tisztában volt azzal, hogy Charlie soha nem sikkasztott, sőt a rendkívüli fizikai és szellemi erőfeszítéseken túl inkább még személyes vagyónából is áldozott az eszelősen hajszott célért, a világszínvonalú magyar műgyűjtemény létrehozásáért,

ha éppen akadozott az állami apanázs, és egy igazi ritkaság bukkant fel egy bécsi pincében, egy francia kisvárosban vagy – és legfőképpen – Itália kiapadhatatlan kincsestárában. Számtalanszor keresztetkék egymás útját a műkincsek utáni hajtóvadászataik során, s az angol szinte mindig lemaradt magyar riválisa mögött. Mr. Collingwood tisztában volt az- zal is, hogy a magyar múzeumigazgató szakértelme egyedülálló, tévedhetetlenül állapította meg egy kép eredetét, korát, a festőiskolát, eszmei és piaci értékét, tudta azt is, mit ér egy Piombo-kép, különösen az a varázslatos *Férfiképmás*, amit magyar kollégája épp az ő orra előtt halászott el a hírhedt milánói átverésen. Pedig mennyivel jobban értékelné a festményt a művelt angol közönség, mint azok a furcsa magyarok, akik még ki sem állították a képet, valami raktárban őrzik, csak remélni lehet, hogy megfelelő körülmények között. A per során Mr. Collingwood személyesen látogatott a magyar fővárosba, hogy valamást tegyen Pulszky megkérdőjelezhetetlen szakértelméről. Találkozott a múzeum új igazgatójával, és elképesztette az a közöny és gyanakvás, amellyel a szakma és a közvélemény a Pulszky által összevásárolt műtárgyakat fogadta. Nagyvonalú ajánlatát ezúttal sem csupán a baráti jóindulat motiválta, hogy segítséget nyújtson bajba jutott kollégájának, hanem a saját jól felfogott érdeke is, mivel tudta, Charlie minden bizonnyal észreveszi, ha esetleg át akarnák verni egy Fra Angelico-utánzattal. Azt remélte, a vacsora után már közösen tervezik az újabb képadá-

szatot, de Charlie hajthatatlan volt. Újabb konyakot rendeltek, és a továbbiakban kizárólag lovakról és nőkről beszélgettek.

Charlie nehezen botorkált hazafelé a szűk utcákban, és dacára az elfogyasztott tetemes alkoholmennyiségnek, képtelen volt úrrá lenni remegésén, miközben verejtékezett, de úgy, hogy nemcsak a Harrodsnál két évvel korábban beszerzett damaszt-inge, de galambszürke felöltője is csatakos lett, pedig a piszkosszürke londoni éjszaka kellemetlenül csípős volt, és az eső is szitált. Tudta, hogy ezen az éjszakán sem fog tudni aludni, így megalkudott egy utcalánnyal azok közül, akik a bűzös levegőjű, szűk sikátorokban kínálták magukat. A szállodai szobában derült ki, hogy a nő már túl van másodvirágzásán, de értette a dolgát. Ám hiába tette magáévá Charlie a kedve és tetszése szerint, nem jött a megkönnyebbülés, a nő ámulatára rázni kezdte a zokogás, és miután gáláns felárral kifizette, a kurtizán maradni akart, hogy vigaszt nyújtson, de Charlie erőnek erejével, már-már durván kituszkolta a szobájából. Valamivel nyugodtabb lett, rágyújtott méregerős cigarettájára, majd kinyitotta a *The Times* aznapi számát.

Végre egy újság, amiben nem szerepel a neve! Át olvasta a betegeskedő Viktória királynőről szóló híreket, az üzleti oldalakat, a halálozási rovatot, majd a hirdetéseket is, amelyek közül az egyik felkeltette az érdeklődését: a Southampton Ship Company Ausztráliát ajánlotta a figyelmébe mindazoknak, akik egy távoli, ismeretlen, paradicsomi földrészen kívántak

új életet kezdeni. Charlie túlfeszített agyában egymást kergették a képek: Ausztrália... Óceán... Őserdő... Paradicsommadarak és kakaduk... Senki nem tud senkiről semmit. Úgy érezte, ereiben újra lüktetni kezd a vér. Gyorsan átszámolta, mennyi pénze maradt, s több hét óta először végre úgy feküdt le, hogy tudta, miért kel föl másnap, és hová indul; mindenekelőtt beszerzi a hajójegyet, majd nekilát az előkészületeknek, hiszen egy ilyen utazáshoz sok mindenre szüksége lesz. De elaludni továbbra sem tudott, így inkább belebújt selyemköntösébe, leült a kicsi, billegő lábú asztalhoz, levélpapírt és tollat vett elő, egy aranyírónt, amit még a felesége ajándékozott neki, és megírt három levelet: egyet Emíliának, a feleségének, egyet-egyet a lányainak Budapestre.

Nem kellett gondolkodnia, agyának rejtett zugaiból özönlöttek a nyomdakész mondatok, alig győzte lejegyezni őket, így hamar végzett a levelekkel. Szabatos fogalmazása, szépen formált betűi semmit sem árultak el zaklatott idegállapotáról. A felesége lelkére kötötte, hogy ne hanyagolja el a lányok művészi nevelését, és törekedjen arra, hogy semmi ne borítsa fel életük rendjét és nyugalját, ha már ő, az apjuk erre nem volt képes. Hosszasan értekezett a nevelésről, kiemelte a szerénység és a mértékletesség fontosságát, valamint azt, hogy vigyázni kell, nehogy bazári majmokká váljanak a lányok, nem produkáltatni kell a gyermekeket, hanem edzeni őket, és olyan biztos tudással felvértezni, amely támaszuk lesz majd egész életükben. Arra is intette Emíliát, hogy kizárólag képességeinek megfelelő szerepet vállaljon, ha

visszatér a színpadra, amire minél előbb határozza el magát, annál jobb. A lányoknak évődő, kedveskedő leveleket írt, szinte minden sorból kiderült, mennyire szereti őket, de nem mulasztotta el az intelmeket sem: hogy jól gazdálkodjanak a tehetségükkel, és vigyázzanak az anyjukra, továbbá hogy tartsanak össze, sose feledjék, csakis egymásra számíthatnak. Már hajnalodott, amikor visszabújt az ágyba. Lovas kocsik zörgése, távoli gyárak zakatolása, részeg danolás, autók csengetése törte meg az éjszakai órák viszonylagos csendjét, ám a lárma és a beszivárgó fény ellenére Charlie végre elaludt, belezuhant az álomtalan, megváltó megsemmisülésbe.

KÖZJÁTÉK

A LEVIATHAN ÓCEÁNJÁRÓ FEDÉLZETÉN, 1898. március

Bár a berakodás megszokott látványosság volt a calais-i kikötőben, a *Leviathan* mindenkit a partra vonzott; ilyen hatalmas óceánjárót még nem láttak, így a város apraja-nagyja követni akarta a kihajózást. A Southampton Ship Company új büszkesége két nagy erejű gőzgéppel és teljes vitorlázattal is fel volt szerelve, a belseje nemcsak a több száz főre tehető legénységet és személyzetet nyelte el, hanem utasok ezreit, továbbá tonnaszám az árukat. A ládákat egy csigás szerkezettel emelték a partról a hajóra, hasonló módon az állatokat is: birkákat, teheneket, nyerítő, kapálódzó lovakat. A berakodás a vége felé közeledett, megkondították a közeli templom harangját, majd a matrózok körbejárták a fedélzetet, és felszólították a kísérőket, hogy hagyják el a hajót.

Felbőgött a hajókürt, a parton feltorlódott sokaság lassan elnémult, majd, ahogy a láncokat kezdték eloldozni és a horgonyokat felszedni, megremegett a hatalmas hajótest, és mindenki üdvrivalgásban tört ki, sapkák repültek a levegőbe. Az óceánjáró három-ezer utassal a fedélzetén megkezdte nyolchetes útját

a távoli, ismeretlen földrész, Ausztrália, a sydney-i kikötő felé.

Charlie a felső fedélzetről figyelte a berakodást, a világ megannyi tájáról összesereglett népeket; voltak köztük hangoskodó írek, kaftános zsidók, orosz családok, olasz földművesek, angol kereskedők, francia prostituáltak, szerecsenek és kínaiak, a sokféle nyelv bábeli zűrzavarában csak annak örült, hogy magyar szót nem hall. Az útra kelők és a búcsúztatók fokozódó, már-már transzba hajló izgalma lassan rá is átragadt, kezdett eloszlani az a váratlanul ráköszöntött nyugalom és magabiztosság, ami a Southampton Ship Company *The Times*-ban elhelyezett hirdetése olvastán szállta meg, s amitől szinte kicserélődött; már nem egy kétségbeesett, céltalan és hazátlan, tehetetlen menekülőnek érezte magát, hanem egy határozott úti céllal rendelkező, életének új értelmet találó férfinak. Ám ez a magabiztos, hatékonyan intézkedni képes, egykori énjé ismét összeomlott, izzadni kezdett, a keze remegett, alig tudta előkotorni az ezüstartárcából a cigarettáját. *Mégiscsak le kellett volna lőnöm Váradyt* – ötlött váratlanul az eszébe, maga sem tudta, miért. Illetve tudta, hiszen ha lelövi ellenfelét, bizonyára sosem bocsátaná meg magának, de legalább otthon, Magyarországon viaskodna a lelkiismeretével, családjá körében, a képei között. Hirtelen átlátta vállalkozása teljes örültségét, az ausztráliai kivándorlás képzelenségét, hiszen várják otthon a szerettei, Ágost megtérítette a kárt, és nem kétséges, hogy a sikkasztás igaztalan vádja alóli felmentése csak idő kérdése.

Nem Robinson Crusoe ő, hogy távoli szigeteken kalandozzon és vademberekkel barátkozzon. Ő Pulszky Károly, Pulszky Ferenc és Thereza Walter gyermeke, a család szeretett Charlie-ja, akitől oly sokat vártak. És ő be is váltotta a reményeket, fényes pályát futott be, dicsőséget hozott családjának és nemzetének, amit az irtózatos rágalomhadjárat elültével bizonyára el is ismer majd a hálátlan haza, mert a képek, a szobrok ott vannak. Csak le kellene futni a lépcsőn, leszaladni a pallón, ki a szabadba, felülni az első vonatra, még utolérhetné Mr. Collingwoodot, az a pancser talán meg sem tudja ítélni, hogy valódi Fra Angelicót kínálnak-e neki. Vagy még inkább hagyni az angolt, és meg sem állni Flórencig. Charlie hirtelen mozdulattal indult le a lépcsőn, de a cipője sarka beragadt a fémszerkezet réseibe, ugyanakkor vitte a lendület, és arccal előre lezuhant. Pattant volna fel, de hasító fájdalom kezdett sugározni a bokája felől, fel egészen az ágyékáig, és rájött, hogy nem tud lábra állni. Egy matróz ugrott oda hozzá, hogy fölsegítse, és látva, hogy az elegáns, disztingvált úr szeméből könny szivárog, azonnal az ügyeletes hajóorvosért üzent, noha Charlie nem a repedt boka miatt sírt. A monstruózus hajótest megremegett, majd lassan, de visszavonhatatlanul, szinte centiméterről centiméterre távolodni kezdett a parttól. Zúgtak a gőzgépek, a kikötőben egy tűzoltózenekar fúvósai játszottak, a búcsúztatók kiabáltak, a *Leviathan* pedig méltóságteljesen a nyílt tenger felé fordult, és egyre nagyobb sebességgel távolodni kezdett Európától.